

Till Ålands landskapsregering (ÅLR 2026/4711)

Utlåtande om lagförslag rörande utveckling av arbetsmarknadsservice

Landskapsregeringen begär om utlåtande gällande lagförslag om utveckling av arbetsmarknadsservice. Funktionsrätt Åland r.f. (förbundet) representerar genom sina medlemsföreningar cirka 5 000 personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga på Åland. Yttrandegruppen, som består av representanter från förbundet och dess 12 medlemsföreningar, har tillsammans behandlat förslaget och lämnar följande utlåtande:

Förbundet ser positivt på ambitionen att förenkla och individanpassa arbetsmarknadsservicen så att den i högre grad utgår från individens behov och inte är bunden till schabloner. Vi skulle gärna se att arbetsmarknadsservicen skulle bli ännu mer individanpassad. Det nuvarande förslaget riskerar att endast på pappret bli mer individanpassat och flexibelt, eftersom AMS arbete i huvudsak förväntas utföras på samma sätt och med samma resurser som tidigare. Vi är tveksamma till att ett verkligt individanpassat stöd kan genomföras inom befintliga resurser eller genom besparingar. För att personal inom AMS ska kunna göra en verklig individuell bedömning och stöd krävs att handläggaren har tillräckligt med tid att sätta sig in i den arbetssökandes livssituation och livsförutsättningar. Vi är skeptiska till att ett stort fokus på den inledande intervjun i sig är tillräcklig. Konsekvenserna av en dålig förståelse av den arbetssökande kan bli förödande för personen som kan förpliktas att ta emot ett jobb de inte kan utföra och på grund av detta får se sina inkomster påverkade genom sänkningar i bidragen.

På Åland har inga uträkningar på ekonomiska effekter och bruket av resurser gjorts inför lagförslaget. Konsekvensbeskrivningarna är dessutom bristfälliga. Exempelvis saknas en funktionsrättskonsekvensbeskrivning, trots att lagförslaget i stor utsträckning påverkar personer med funktionsnedsättning och kan problematiseras utifrån grundlagen. Vi anser att en funktionsrättskonsekvensbeskrivning ska göras innan förslaget går vidare i behandling. Lagförslaget tar inte överhuvudtaget i beaktande CRPD (funktionsrättskonventionen), trots att lagen påverkar personer med funktionsnedsättning i hög grad. Sådana missar skulle kunna undvikas om landskapsregeringen följt CRPD (funktionsrättskonventionen) i beredningen av lagförslaget. I enlighet

med CRPD artikel 4.3 ska myndigheter aktivt involvera organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i beredningen av lagstiftning som berör gruppen.

Samtidigt som allt fler förväntas arbeta finns det allt färre arbetsplatser, vilket problematiserar ett striktare krav på att söka och ta emot jobb och bestraffar de som misslyckas i processen. Vi ser lagförslaget i ett sammanhang där allt större fokus läggs på individen, samtidigt som de strukturella hinder som försvårar för den arbetssökande att hitta ett arbete inte ges samma uppmärksamhet. Konjunkturläget är svagt på Åland och i hela Finland samtidigt som man tagit bort rätten att snuttjobba eller utföra arbete upp till en summa av 150 euro. Numera tas samtliga disponibla inkomster i beaktande när arbetslöshetsersättning betalas ut, vilket innebär att för varje extra euro man fått ihop dras motsvarande summa från stödet. Dessa ändringar har drivit igenom trots att Finland är det land i Norden som upprepade gånger fått anmärkningar om de låga nivåerna på sociala bidrag, till exempel från Europarådets kommitté för sociala rättigheter.

Utökade krav och ökad digitalisering, såsom att skriva en digital jobbsökarprofil, smspåminnelser i förväg och sloandet av delgivning efter försummelse i papper, kan slå hårt mot personer som av olika skäl har utmaningar med att navigera i digitala systemet och ha ordning på livet, vilket kan få stora konsekvenser för enskilda då en enda försummelse räcker till en bestraffning i form av karenstid. I den nu gällande lagen finns 4 nivåer av försummelse och de till de kopplade konsekvenser. Efter den första försummelsen ges inga påföljder. I det här lagförslaget föreslås dock enbart två nivåer av förseelser där redan den första försummelsen ger en sju dagars karens och andra sex dagar, vilket kan ses som en skärpning av påföljderna om person inte följer de krav som ställs. Personens chanser att ändra sitt beteende innan påföljd går också förlorad i förslaget. För personer som hamnar i en gränsszon, där de varken har rätt till stöd på grund av funktionsnedsättning och samtidigt inte kan uppfylla de krav som ställs på dem, kan den föreslagna lagändringen leda till ökat lidande.

I sammanhanget vill vi återigen påminna landskapsregeringen om att fattigdom inte enbart är brist på pengar, utan också en brist på möjligheter. Fattigdom är direkt kopplad till faktorer såsom hälsa, utbildning, ålder, kön och funktionsförmåga. Personer som lever i fattigdom har generellt sett sämre hälsa, lägre utbildningsnivå och kortare förväntad livslängd än personer som inte lever i fattigdom.¹

¹ Vaarama, Marja; Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (red.) THL. 2010. Suomalaisten hyvinvointi. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/4e2a6ac3-b2ac-4649-9293-5ebca8389a68/content> [hämtat 19.8.2026]

Barnfattigdom tenderar också, enligt studier, att få långvariga effekter på individen och att föras vidare till nästa generation.²

Eftersom motsvarande lagförslag trädde i kraft i riket den 1.1.2026 och en utredning om reformens effekter enligt plan ska vara klar i riket under 2027 föreslår vi att Åland inväntar resultaten av utredningen i riket innan blankettlagen behandlas i lagtinget. På så sätt skulle Åland kunna ta lärdom av de möjliga misstag och framgångar som lagändringen i riket lett till. Eftersom Åland har lagstiftningsbehörighet inom området finns det möjlighet att utforma en lagstiftning som avviker från rikets, om erfarenheterna visar att det finns skäl för det.

Funktionsrätt Åland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på lagförslaget.

Mariehamn, 19 augusti 2026

Jan Salmén

Ordförande

Karl Wahlman

Verksamhetsledare

Funktionsrätt Åland rf

Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn

+358 (0)18 22 360, info@handicampen.ax

www.handicampen.ax

² Rädda barnen Sverige. 2025. *Barnfattighedsrapporten: En ny verklighet*. <https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/barnfattigdom/barnfattigdom/> [hämtat 19.8.2026]

